

BÖLÜM 66

COVID-19 PANDEMİSİNİN ÇOCUKLARDAKİ PSİKOSOSYAL ETKİLERİ

Neslişah GÜR¹

Giriş

Yeni tip koronavirüs (COVID-19), ilk kez 2019'un sonlarında tanımlandıktan sonra, tüm dünyaya hızla yayılarak pandemiye sebep oldu. Dünyanın birçok ülkesinde, COVID-19 enfeksiyonunun yayılmasını ve virüsün yıkıcı etkilerini hafifletmek için değişen seviyelerde 'evde kal' emirleri uygulanmıştır. Okulların kapatılması, virüsün yayılmasını kontrol etmek için gerçekleştirilen ilk eylemlerden olmuştur. Yüz yüze eğitimin internet üzerinden eğitimle değiştirilmesi, öğretmenler ve akranlarla sosyal etkileşim kaybı ve müfredat dışı etkinliklerin kesilmesi gibi önemli değişimler olmuştur. COVID-19 salgını, ruh sağlığı da dahil olmak üzere halk sağlığı için önemli bir risk oluşturmaktadır. Bazı gruplar, pandeminin psikososyal etkilerine karşı diğerlerinden daha savunmasız olabilirler. Pandemi sürecinde, çocuklar ve ergenler ruh sağlıklarını korumak ve geliştirmek için özel bir özene ihtiyaç duyarlar. Ruh-sal bir bozukluğu olan kişiler, COVID-19 salgınının getirdiği duygusal tepkilerden daha büyük ölçüde etkilenebilir, bu da genel popülasyona kıyasla strese karşı yüksek duyarlılık nedeniyle halihazırda var olan bir ruhsal bozukluğun nüksetmesine neden olabilir. Ayrıca ruh sağlığı bozukluğu olan

bireylerde COVID-19 enfeksiyonu, tedaviyi daha zorlu ve potansiyel olarak daha az etkili hale getirebilir (1).

Çin'de 2330 ilkokul öğrencisiyle yapılan bir çalışmada COVID-19 pandemisi sırasında ilkokul çocuklarında depresyon ve anksiyete semptomlarının, pandemi öncesine göre daha yüksek olduğu bildirilmiştir (2).

COVID-19 ile enfekte olmuş ya da enfekte olduğundan şüphelenilen ve bu yüzden ebeveynlerinden ayrılan ve karantinada olan çocuklar, özel dikkat gerektirmektedir. Ebeveynleri COVID-19 ile enfekte olan ya da hastalıktan ölen çocukların, daha yüksek enfeksiyon riskleri ve ebeveyn kaybının neden olduğu keder ve korku nedeniyle ruh sağlığı sorunlarına daha duyarlı olabileceği bildirilmiştir (3). Çocukların bakım verenlerinden ayrılmaları, onları bir kriz durumuna iter ve psikiyatrik bozukluk riskini artırabilir (4). Sprang ve arkadaşları pandemik hastalıklar sırasında izole edilen veya karantinaya alınan çocukların akut stres bozukluğu, uyum bozukluğu ve yas geliştirme olasılıklarının daha yüksek olduğunu bildirmiştir. İzole edilen ya da karantinaya alınan çocukların %30'unun travma sonrası stres bozukluğu için tanı kriterlerini karşıladığı bildirilmiştir

¹ Uzm. Dr. Neslişah GÜR, Ordu Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Bölümü neslsahgur@gmail.com

KAYNAKLAR

1. Yao H, Chen JH, Xu YF. Patients with mental health disorders in the COVID-19 epidemic. *Lancet Psychiatry*. 2020;7(4):e21. doi:10.1016/S2215-0366(20)30090-0.
2. Xie X, Xue Q, Zhou Y et al. Mental Health Status Among Children in Home Confinement During the Coronavirus Disease 2019 Outbreak in Hubei Province, China. *JAMA Pediatr*. 2020;174(9):898-900. doi:10.1001/jamapediatrics.2020.1619
3. Liu JJ, Bao Y, Huang X et al. Mental health considerations for children quarantined because of COVID-19. *Lancet Child Adolesc Health*. 2020;4(5):347-349. doi: 10.1016/S2352-4642(20)30096-1.4.
4. Norredam M, Nellums L, Nielsen RS et al. Incidence of psychiatric disorders among accompanied and unaccompanied asylum-seeking children in Denmark: a nation-wide register-based cohort study. *Eur Child Adolesc Psychiatry*. 2018;27(4):439-446. doi: 10.1007/s00787-018-1122-3.5.
5. Sprang G, Silman M. Posttraumatic stress disorder in parents and youth after health-related disasters. *Disaster Med Public Health Prep*. 2013;7(1):105-10. doi: 10.1017/dmp.2013.22.6.
6. Abel KM, Heuvelman HP, Jörgensen L et al. Severe bereavement stress during the prenatal and childhood periods and risk of psychosis in later life: population based cohort study. *BMJ*. 2014;348:f7679. doi: 10.1136/bmj.f7679.
7. Humphreys KL. Future Directions in the Study and Treatment of Parent-Child Separation. *J Clin Child Adolesc Psychol*. 2019;48(1):166-178. doi:10.1080/15374416.2018.1534209.
8. Fegert JM, Vitiello B, Plener PL et al. Challenges and burden of the Coronavirus 2019 (COVID-19) pandemic for child and adolescent mental health: a narrative review to highlight clinical and research needs in the acute phase and the long return to normality. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*. 2020;14:20. doi: 10.1186/s13034-020-00329-3.
9. Asbury K, Fox L, Deniz E et al. How is COVID-19 Affecting the Mental Health of Children with Special Educational Needs and Disabilities and Their Families? *J Autism Dev Disord*. 2020;1-9. doi: 10.1007/s10803-020-04577-2.
10. Amaral DG, de Vries PJ. COVID-19 and Autism Research: Perspectives from Around the Globe. *Autism Res*. 2020;13(6):844-869. doi: 10.1002/aur.2329.11.
11. American Psychiatric Association Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5®). Arlington, VA: American Psychiatric Pub;2013.
12. Baio J, Wiggins L, Christensen DL et al. Prevalence of Autism Spectrum Disorder Among Children Aged 8 Years - Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 11 Sites, United States, 2014. *MMWR Surveill Summ*. 2018 Apr 27;67(6):1-23. doi: 10.15585/mmwr.ss6706a1.
13. Narzisi A. Handle the Autism Spectrum Condition During Coronavirus (COVID-19) Stay At Home Period: Ten Tips for Helping Parents and Caregivers of Young Children. *Brain Sci*. 2020;10(4):207. doi: 10.3390/brainsci10040207.
14. Esenturk OK. Parents' perceptions on physical activity for their children with autism spectrum disorders during the novel Coronavirus outbreak. *Int J Dev Disabil* (2020). <https://doi.org/10.1080/20473869.2020.1769333>
15. Cortesi F, Giannotti F, Ivanenko A et al. Sleep in children with autistic spectrum disorder. *Sleep Med*. 2010;11(7):659-64. doi: 10.1016/j.sleep.2010.01.010.
16. Garcia JM, Lawrence S, Brazendale K et al. Brief report: The impact of the COVID-19 pandemic on health behaviors in adolescents with autism spectrum disorder. *Disability and Health Journal*. 2020;101021. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2020.101021>
17. Mutluer T, Doeniyas C, Aslan GH. Behavioral Implications of the COVID-19 Process for Autism Spectrum Disorder, and Individuals' Comprehension of and Reactions to the Pandemic Conditions. *Front Psychiatry*. 2020;11:561882. doi: 10.3389/fpsy.2020.561882.
18. Pattini E, Carnevali L, Troisi A et al. Psychological characteristics and physiological reactivity to acute stress in mothers of children with autism spectrum disorder. *Stress Health*. 2019;35(4):421-431. doi: 10.1002/smi.2870.
19. Espinosa DF, Metko A, Raimondi M et al. A Model of Support for Families of Children With Autism Living in the COVID-19 Lockdown: Lessons From Italy. *Behav Anal Pract*. 2020;13(3):1-9. doi: 10.1007/s40617-020-00438-7.
20. Colizzi M, Sironi E, Antonini F et al. Psychosocial and Behavioral Impact of COVID-19 in Autism Spectrum Disorder: An Online Parent Survey. *Brain Sci*. 2020;10(6):341. doi: 10.3390/brainsci10060341.
21. Türkoğlu S, Uçar HN, Çetin FH et al. The relationship between chronotype, sleep, and autism symptom severity in children with ASD in COVID-19 home confinement period. *Chronobiol Int*. 2020;37(8):1207-1213. doi: 10.1080/07420528.2020.1792485.
22. Patel JA, Badiani AA, Nielsen FBH et al. COVID-19 and autism: Uncertainty, distress and feeling forgotten. *Public Health in Practice*. 2020;1: 100034.
23. Polanczyk G, de Lima MS, Horta BL et al. The worldwide prevalence of ADHD: a systematic review and meta-regression analysis. *Am J Psychiatry*. 2007;164(6):942-8. doi: 10.1176/ajp.2007.164.6.942.
24. Merzon E, Manor I, Rotem A et al. ADHD as a Risk Factor for Infection With COVID-19. *J Atten Disord*. 2020;1087054720943271. doi: 10.1177/1087054720943271.
25. Zhang J, Shuai L, Yu H et al. Acute stress, behavioural symptoms and mood states among school-age children with attention-deficit/hyperactive disorder during the COVID-19 outbreak. *Asian J Psychiatry*. 2020;51:102077. doi: 10.1016/j.ajp.2020.102077.
26. Cortese S, Asherson P, Sonuga-Barke E et al. European ADHD Guidelines Group. ADHD management during the COVID-19 pandemic: guidance from the European ADHD Guidelines Group. *Lancet Child Adolesc Health*. 2020;4(6):412-414. doi: 10.1016/S2352-4642(20)30110-3.

27. WHO(2020). Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak. (14/11/2020 tarihinde <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/mental-health-considerations.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
28. Jiao WY, Wang LN, Liu J et al. Behavioral and Emotional Disorders in Children during the COVID-19 Epidemic. *J Pediatr*. 2020; 221:264-266.e1. doi: 10.1016/j.jpeds.2020.03.013.